

הכתוב לחיים

ממאמריו של הגאון רבי חיים יוסף אקרמן שליט"א

למה חרבה מרוקו?

המביט לארץ - ותרעד

מסר לסוכות הבעל"ט

הכתוב להיים

ממאמריו של הגאון רבי חיים יוסף אקרמן שליט"א

המביט לארץ - ותרעד | מדוע חרבה מרוקו? מסר לסוכות הבעל"ט

ולפיכך הורה שיש לגבאי צדקה להקדים את יושבי ירושלים על שאר עיירות ארץ ישראל.

והנה חרבה צפת ברעש שפקד אותה בשנת תקצ"ט ורבו הרוגיה, ומטו משמי' דהחת"ס שרגזה הארץ על השפחה - צפת - שסברה לירש את גבירתה - ירושלים עיר המקדש שהוא גבוה מכל ארץ ישראל ככתוב וקמת ועלית אל המקום. ונקטו יושביה כבעל חסד לאברהם בנהר י"ג שהאדיר את מעלת צפת שהיא גבוהה מירושלים ואוירה טוב מירושלים, וחלילה לומר כן - פוסק החת"ס בתשובה.

ומשה אמת ותורתו בתשובה אחרת (א"ח סימן ר"ח) אמת ונחרצת שכל האתרוגים הנלקחים בחוץ לארץ ואין מקורם מעיניווע אין ללוקחם מבלעדי כתב הכשר המעיד שאינם מורכבים ואין לסמוך על הסימנים שהובאו בתשובת הרמ"א מכיון שסימנים אלו לאו דאורייתא ולא נזכרים בש"ס, ומדינא אתרוג נידון כעוף שאינו נאכל אלא במסורת ורק הבאים מעיניווע שמסורת בידינו מאבות אבותינו ומרביתנו חכמי הצרפתים אשר מעולם יושבי מדינות אשכנז שיצאו ידי חובתם באתרוגים אלו המה הכשרים ואין צריכים לשום סימן, ולפיכך הבאים מאיים אחרים (כגון אתרוגי קורפו) לא יוכשרו אפילו יהא להם אותן סימנים.

והגאון רבה של ק"ק לודד' כתב (ש"ת נפש חיה סימן ד') שאינו יודע איך יוצאים שידוע שנמצאו שם מורכבים הרבה יותר מכשרים, ובמיוחד שבשנים האחרונות למדנו הגננים לקחת הרבה עבור המהודרים וידוע שכל המורכב יתהדר, ונפשו יודעת כי נמצא בין הסוחרים שקונים מורכבים ומוכרים למצוה, אבל מה נעשה לתורת ה' כי נפלה ביד ההמון המהדרים מן המהדרים, ומיום שרבו המהדרים בטלו גופי המצוות וההמון הולך אחר הנאה וגם אם כשופר נרים קולנו לא ישמענו אלינו. וערך שם מערכה של ק"כ מורי הוראה ראשי אלפי ישראל שהסכימו עמו שאין לברך על אתרוגי קורפו.

ושם בתשובותיו (סימן א-ד) יצא הגאון חיים אלעזר וואקס גאב"ד קאליש ונתן נפשו "נפש חיה" להציל את בני הגולה שהורגו ליקח מאתרוגי קורפו ולזכותם בלקיחת אתרוגי ארץ ישראל שהם כשרים בודאי מן הדין והם נלקחים במסורת, ובפרט בארץ הקדש שהיו שם תמיד גדולי ישראל ויצאו באתרוגים אלו אין שום דבר יכול להוציאם מחוקתן.

והאמרי בינה (הגר"מ אויערבאך - שהיה רב בירושלים) במכתבו הראשון הפליא ותמה על מוציא דבת אתרוגי ארץ הקודש הבאים במסורה ימים רבים ומוחזקים מכמה מאות שנים במסורה לברך עליהם. ועתה שנדרשתי להגיד יושר דבר אמת לאמייתו מבלי שום נטית דעת מצאתי את עצמי מחויב בדבר להגיד יושרם ותומתם של אתרוגי ארץ הקדש.

ובודאי האמת הברור כצאת השמש בגבורתו שחיובא רמיא על בני ישראל יושבי חוצה לארץ לשמוע להוראת הרבנים ובאם ישיגו אתרוג אשר ממקום קדוש יהלך והם האתרוגים הגדלים בארץ הקדש יברכו עליו שזה כשר אליבא דכו"ע, וחלילה חולין הוא לכל בר לבב לבזות אפס קצוהו לאתרוגי ארץ ישראל הקדושה שהמה כשרים לותיקים בלי פקפוק.

בברכות (נט.) אוספת הגמ' כמה באורים על התופעה של גוהא - בלשונם קורין רעידת הארץ - גוהא.

בשעה שהקב"ה זכר את בניו ששרוים בצער בין אומות העולם - מוריד שתי דמעות לים הגדול וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו - והיינו גוהא. ובגלל שתי הדמעות חוזרת ונשנית רעידת הארץ (רעש משני).

הקב"ה סופק את כפיו ומאותו קול מזדעזעת הארץ ומצינו בו שסופק כפיו שנאמר בו גם אני אכה כפי אל כפי.

אנחה מתאנח כמו שנאמר והניחתי חמתי במ והנחמתי כביכול כאדם שיש לו חֲמָה ומתאנח ומתנחם דעתו ועושה לו נחת רוח.

בועט ברקיע כמו שמצינו בדורכי היין ונאמר הידד כדורכים יענה אל כל יושבי הארץ. רב אחא בר יעקב (שכחו גדול להרוג מוזיק בעל שבעה ראשים - קדושין כ"ט:) חש בדחיקת רגליו של הבורא תחת לכסא הכבוד ומגיע בעוטו עד לארץ שהיא הדום רגליו.

על הזוועות אומר: ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם - לפי שאלו נראים או נשמעים למרחוק.

שלמה המלך (משלי ל' כ"ג) מגלה לנו ופורש בפנינו שלש שתחתם רוגזת הארץ וארבע שלא תוכל שאת. והרביעית היא: שפחה כי תירש גבירתה.

הרביעית: כאשר שפחה יורשת ממשלת גבירתה ותשוב הגברת להיות משרתת לה, כי בעבור פחיתת מעלתה וסכלות דעתה לא תשכיל לכבד את הראוי לכבוד ותתרבה החרדה עד למאד. ואין זה כלול ב"תחת עבד כי ימלוך" כי זהו דבר קשה יותר כי אשה קצרה דעתה. (מצודת דוד)

והנה בשו"ת חתם סופר (י"ד סימן רל"ד) האריך לבאר ולהגדיל את מעלת ירושלים אף בזמן שאין המקדש שריו בתוכה לפי שהיא שער השמים מימות עולם ולא תזוז שכינה מכותל מערבי אפילו בחורבנה מכיון שהוא המקום אשר צוה ה' בו את הברכה חיים עד העולם.

ולחלוק יצא כנגד אותם שרוממו את מעלת העיר צפת וזעק כנגדם שחלילה לעלות על הדעת שקדושת שום עיר יתירה על ירושלים. ואין להתפלא על חכמי ישראל שלא הקפידו לישב בירושלים דוקא ואף הסנהדרין בחרה לישב ביבנה או בצפורי שזהו מפני הגזירות והשמדות שהיו באותה תקופה. וכמו כן בימיהם של הבית יוסף והאר"י היה קבוץ רוב החכמים בצפת ואליהם התחברו נוספים והעיד שבעלות תלמידו ה"ר עמרם לארץ התנה עמו וכפל ושלש שידור רק בירושלים מקום משכן כבוד קדושת בית אלוקינו וכמעשה רב הרמב"ן שבחר בירושלים למרות שבצפת נמצאו קברי צדיקים ומי ימיר זאת בקדושת ירושלים ומקום המקדש.

ואכן תלמידו הנ"ל קבע ליסוע ליפו ומשם לעלות לירושלים ומהשמים נסתב לו שהגיע דרך עכו לצפת, וחזר ושאל את רבו החת"ס באם יעקור משם לירושלים, וע"ז ענה לו רבו שמאחר וישיבת ירושלים קשה שוב אין לעקור מצפת, אבל מבין השיטין הבין החת"ס שרצה תלמידו לפייסו על שעבר על דעת רבו ולפיכך הניח לו על דעתו.

בשנת השבע שחלפה עלינו נתקדשו האתרוגים בקדושת שביעית עקב לקיטתם בשנת השבע שהוא שוה לירק בדרך אחד שמכיון שגידולו על כל מים אזלינו בתר לקיטה ואסורים היו בסחורה, ואסור היה להוציאם לחוץ לארץ וחולקו על ידי אוצר בית דין בלא כונת רוח אלא בתשלום הוצאות וטירחה קבועים, הגו מספר "מחמירים" להדר ולהציל את יושבי הארץ מבעיות אלו ולהציע בפניהם את אתרוגי מרוקו שאינם חייבים בתרומות ומעשרות ואינם קדושים בקדושת שביעית, ובכך למלאות אסמיהם ואוצרותיהם בדרך היתר.

אך בשנה זו כשחלפה שנת השבע וחזרנו למנות לשמיטין וידענו שלפיכך מתחייבים המה בתרומות ובמעשר ראשון ושני המצריכים בפדיון ובתוספת חומש שבה וגם נצבה הזכות הגדולה ליקח מאתרוגי הארץ הגבירה לאחר שרצה ה' ארצנו בשמירת השמיטה (תשפ"ג) ובנתינת המתנות כסדרן וכהלכתן.

וכשראתה שכונה שאותם מגדלים ממשיכים "לזכות" את הרבים ולהציק את הדוכנים באתרוגי מרוקו שנבדקו זה שלש פעמים אך גדלו תחת כוכב ומזל הממונה על אותה מדינה שבחוצה לארץ, חשה היא כי בכך הם מכבדים ומעריכים את השפחה ומעדיפים אותה על פני פרי הארץ לגאון ולתפארת. הרי זה: שפחה כי תירש גבירתה.

והביט לארץ ותרעד כי ארבע לא תוכל שאת, ורגזה מרוקו וקברה תחתיה כפרים שלימים.

ואותם בודקי וממייני האתרוגים ערכו סעודת הודיה מרגשת על נס הצלתם, ומי יודע אם בורא עולם לא הסתכל על מרוקו והגיר שתי דמעות או ספק כפיו או התאנח והביא גוהא זו לעולם ומאשימם: היאך וכיצד העדפתם וכבדתם את השפחה הנקלה על פני ארצכם הקדושה - חלקי ונחלתי - הגבירה שאתרוגיה הם פרי עץ הדר זה הקב"ה שהוד והדר לפניו.

וכמה נכונים דברי התוכחה של רבה של לודז': מה נעשה לתורת ה' כי נפלה ביד ההמון המהדרים מן המהדרים, וההמון הולך אחר הנאה ומיום שרבו המהדרים בטלו גופי המצוה.

שנה זו שאין אנו מקיימים מצוה דאורייתא של לקיחה ביום ראשון מחמת הכנעתנו לרבותינו ז"ל שחששו ודאגו פן ושמא יהודי בסוף העולם יעביר הלולב ד' אמות ברה"ר בשבת נותרת בידינו רק המצוה מדרבנן של תקנת ר' יוחנן בן זכאי של לקיחה בשאר ימים, ולדעת הרמב"ם והשו"ע (סימן תרמ"ט) הוכשרו כל פסולי הדר בשאר ימים ורוב ככל האתרוגים הגדלים בארץ יפים, כשרים ומהודרים. אף שלדעת הרמ"א הסובר שפסולי הדר פסולים כל שבעה נוכל למצוא את הכשרים והראויים למצותן. ועל מה חרדו אותם הממיינים לטוס למרוקו זה שלש פעמים ולהציק את השוק בפירות השפחה המבזה את גבירתה.

אמרתי אך תיראי אותי - תקחי מוסר!

בורא עולם דבר עמנו בליל א' דסליחות והביא לארץ ותרעד, ועלינו מוטל העמק חקר ולהוות את האופן הרביעי שעליו רוגזת הארץ.

וכשנדע לייקר את מעלת ארצנו וגודל קדושתה בהיותה נחלת ה' לבדו, וארץ אשר עיני ה' אלוקינו (רק) בה נשק כהשל"ה את האתרוגים הן משום חיבוב מצוות והן כרבנן דהוי מנשקי כיפי דעכו לרוב חיבתה וקדושתה.

ונחתם בברכת ה"נפש חיה" (סוף סימן ד'): בזכות ולקחתם לכם ביום הראשון, אני נפרע לכם מהראשון שיצא אדמוני, ובונה לכם בית המקדש שנאמר עליו מרום מראשון מקום מקדשנו, ושולח לכם ראשון שנאמר ראשון לציון הנה הנם ולירושלים מבשר אתן.

יושבי הארץ! הכונו לרעש המעוות ביום עמוד רגלי הבורא על הר הזיתים כמפורט בהפטרת חג הסוכות הבעל"ט. (זכריה יד)

והגאון בעל "נפש חיה" שש ושמה להיות דבק בשכינה וללמוד מדרכי והנהגתו שבאו במדרש רבה (ויקרא כה ג') שמתחילת ברייתו של עולם לא נתעסק אלא בנטיעה תחילה וכדכתיב ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם, אף אנו כשנכנסנו לארץ נתעסק במטע תחילה וכדכתיב כי תבאו אל הארץ ונטעתם. וקנה שלש גינות בכפר חיטים הסמוך לטבר' ונטע בהן שש מאות עצי אתרוגים, ותכנן ליטוע עוד כמה אלפי עצי אתרוגים אצל ימת החולה כדי שיהי' לעם ישראל אתרוגים כשרים בברור בלא שום חשש כלל. (הקדמה לספרו)

והרב הדומה למלאך ה' צבאות עיר וקדיש מוהר"ר אליהו אב"ד גרידיטץ חזק את ידיו והבטיחו שאם תצא תכניתו לפועל וק"ל משפחות יתחילו לעבד את אדמת הקודש זה יזרו את התחלת הגאולה גם באם לא יהיו ישראל ראויים לכך.

ואסמכתיה על הנאמר בתהלים (קב יד) אתה תקום תרחם ציון - אע"פ שאין הדור זכאי - כי בא מועד הראוי לזה והיינו כשיגלו לפניו את חבתם לארץ ויתקנו את חטא דור המדבר שמאסו בה ולפיכך גלו ממנה. (ספרונו)

וכן שרו בני קרח במזמור פה: רצית ה' ארץ - ואיתא בילקוט ארץ אשר' אלקיך דורש אותה - הקב"ה הופך ומהפך בה ונותן עיניו בה עד שתראה מעשיה להקב"ה ותביא את המצוות שנצטוו ישראל עליהן והן המעשרות שנתחייבו ליתן, ועושים את השמיטים - אותה שעה היא מרצה את מעשיה להקב"ה, אשריהם יושבי ארץ ישראל שאין להם לא חטא ולא עוון לא בחיים ולא במיתם. ואז מתקיים שבת שבות יעקב.

ולפיכך כפלה התורה (ויקרא כו מב) והארץ אזכור להורות שמכח זכירת האבות היה מקום לענוש אותם במקומם, אך מחמת עלבונה של הארץ ממניעת קיום השמיטות והמתנות הראויים נתחייב להגלותן ואינו יכול להשיבם אא"כ ההאדמה תתפס. ויש לראות גודל התכלית בזה ולפיכך הקליפה גוברת גם בצדיקים היותר גדולים למנוע טוב זה יען שכל כח הקליפה תלוי בגלות. (הקדמה)

אכן ארצנו - היא הגבירה ארץ אשר עיני ה' אלקינו בה.

ולמד אותנו זאת הרמב"ן (ויקרא יח כה): והנה השם הנכבד הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים לכל העולם, אבל ארץ ישראל אמצעות הישוב היא נחלת ה' המיוחדת לשמו, לא נתן עליה מן המלאכים קצין שוטר ומושל בהנחילו אותה לעמו המיוחד שמו זרע אוהביו. והבדיל אותנו מכל העמים אשר נתן עליהם שרים ואלהים אחרים בתתו לנו את הארץ שיהיה הוא יתברך לנו לאלקים ונהיה מיוחדים לשמו.

ובודאי שלקחת ארבעת המינים (ויקרא כג מי) שרמזו רבותינו הסוד הזה באמרם בויקרא רבה פרי עץ הדר - זה הקב"ה שנאמר בו הוד והדר לפניו (רמב"ן סם) יקרה וחביבה בעיניו באותו פרי שגדל בנחלת ה' דוקא.

ב.

בהנחל עליון גויים... יצב גבולות עמים - כי השם הנכבד ברא הכל ושם כח התחתונים בעליונים ונתן כל כל עם ועם בארצותם לגוייהם כוכב ומזל ידוע כאשר נודע באיצטגנינות, ונאמר אשר חלק ה' אלקיך אותם לכל העמים כי חלק לכולם מזלות בשמים וגבוהים עליהם מלאכי עליון נתנם להיות שרים עליהם ונקראים מלכים. (רמב"ן אחרי יח כה)

אומות העולם הם נחותי דרגה וקרויים שפחה ביחס לגבירה ארץ נחלת ה' לבדו. וכבר בקש והפציר האבן עזרא בפיוטו לליל שבת - צמאה נפשי - שירא ה' לגברת אמת שכנגדה עומדת שפחה ונואמת לא כי בנג המת ובני החי, וכונתו לתורת ישראל הגברת הנרדפת כל ידי בני ישמעאל הבאים מהגר שפחת שרי ונלחמים בה.

זכות העלון נודבה לרפואת הר"ר יהושע העשיל בן חיה אסתר מרים נץ שיחי' בתושח"י